

BOLVADİN, ÇAY VE ÇOBANLAR İLÇELERİ AĞIZLARI (SES BİLGİSİ)*

Erhan SOLMAZ**

ÖZET

Afyonkarahisar'a bağlı, çok eski bir geçmişi olan Bolvadin ve Çay ilçeleri ile 1991 yılında ilçe teşkilatı kurulan Çobanlar ilçesi Türklerin Anadolu'ya göçleriyle birlikte iskân edilmiş yerleşim yerleridir. Ancak bu ilçelerden Bolvadin, Çay ve Çobanlar merkez dışındaki yerleşim yerlerinin Afyonkarahisar ili ile bağlantılıları zayıftır. Bölge bu özelliğiyle Afyonkarahisar geneline göre bazı ağız farklılıklarını gösterebilmektedir. Bölgenin bu özellikleri göz önüne alındığında yörenin ağız özellikleri üzerinde, Bovadin Karabağ Türkmenleri ağızı ve Çay Yörük ağızından başka bir çalışma yapılmadığı görülmektedir.

Teknolojik gelişmeler ve iletişim araçlarının yaygınlaşması ile kaybolmaya başlayan ağız özelliklerinin ve mahalli söz varlıklarının bir an önce yerinde tespiti önem arz etmektedir. Yapılan bu çalışma Bolvadin, Çay ve Çobanlar ilçelerinin merkez ve köylerinin ağız özelliklerinin belirlenmesine ve bu yolla ağız özellikleri açısından bölgenin Afyonkarahisar ili içerisindeki yerinin tespitine ve ayrıca Türkiye ağız harasının ortaya çıkarılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler : Türkiye Türkçesi, Ağızlar, Bolvadin, Çay ve Çobanlar.

THE DIALECTS OF BOLVADİN, ÇAY AND ÇOBANLAR COUNTIES (FONENİK)

ABSTRACT

Bolvadin, Çay and Çobanlar ,which are bound to the city and very old counties of Afyonkarahisar, are one of the settlement places where The Anatolian Turkish People came and immigrated .But being the farthest district had made their connection weak. So there may be some different features with them and the city.

It is so crucial to determine the words and dialects that have been begun disappearing with the common communication tools and the technological development. The study aims to define the dialects of the zone with its center and villages and also to determine its position in the Afyonkarahisar. Furthermore, the study aims to give some help revealing Turkish dialect map.

---

* Bu yazı, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında çalışılmış ve 2007 yılında savunulmuş “*Bolvadin, Çay ve Çobanlar Ağzı*” adlı yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

** Afyon Kocatepe Üniversitesi, Rektörlük Türk Dili Bölüm Başkanlığı, Türk Dili Okutmanı.
(esolmaz@aku.edu.tr)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

Key Words : Turkish in Turkey, Dialects, Bolvadin, Çay, Çobanlar.

GİRİŞ

1071 yılında Selçuklu hükümdarı Sultan Alparslan'ın Anadolu'yu Türkler'e açmasıyla birlikte birçok Oğuz boyu Anadolu'ya gelip yerleşmiştir.

Anadolu'nun Türklerle açılmasından sonra Oğuz boylarının gelip yerleşikleri önemli yerlerden birisi de Bolvadin Çay ve Çobanlardır.

Daha önce Bolvadin ve Çay üzerine yapılan ağız çalışmalarında gördüğümüz üzere Yörük ve Türkmen nüfusu önemli ölçüdedir. Yaptığımız yüksek lisans çalışmasında gördüğümüz üzere Çobanlar' da da Yörük nüfusu önemli ölçüdedir.

Araştırma yaptığımız yöreyle ilgili olarak, yörede yaşayanlar ve yaşam şekilleri dikkate alındığında Bolvadin (Dişli, Özburun, Yörükkaracaören, Dipevler, Kurucuova, Kemerkaya, Taşlidere,) ve Çobanlar'in (Kocaöz, Göynük, Akkoyun, Kale) köylerinin Yörük, Çay'ın (Eber, Deresenek, Çayırpınar, Pınarkaya, Pazarağac, Karamikkaracaören, İnli, Akkonak) köylerinin ise Türkmen olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmada Bolvadin, Çay ve Çobanlar ağızlarının ses bilgisi özellikleri verilecektir. İncelemede örnekler için verilen referanslar ilgili yüksek lisans tezindeki metinlere aittir. Sonuç bölümünde ise, elde edilen veriler maddeler hâlinde sıralanacaktır.

DİL İNCELEMESİ

I.SES BİLGİSİ

SESLER

1.1. ÜNLÜLER¹

ÜNLÜ ÇEŞİTLERİ

Bolvadin, Çay ve Cobanlar Ağzı’nda (bundan sonra **BÇCA**) Ölçülü Türkiye Türkçesindeki (**ÖTT**) sekiz ana ünlü (a, e, ı, i, o, ö, u, ü) den başka şu ünlüler bulunmaktadır: á, à, ü, è, ä, í, ò, ú, ù. Kısa ve uzun ünlüler ünlüler bahsinde açıklanacaktır.²

1.1.1.1. á ünlüsü: a-e arası bir ünlüdür.

aşçı tutulū, buláşıkci tutulur. (I-I.9)

1.1.1.2. à ünlüsü: a-ı arası bir ünlüdür.

hocà mendil açarımış, hocaya varan atiyō oraya parayı. (I-19.26)

1.1.1.3. ü ünlüsü: a-u arası bir ünlü, u'ya kayarak yuvarlaklaşmış a ünlüsüdür.

damāt alıyor meselá, genelde gelini eskiden bübasi sasa bübasi alındı. (I-2.70)

1.1.1.4. è ünlüsü: e-i arası bir ünlü; daralmış e, yaygın söyleyişle kapalı e olarak bilinen bir ünlüdür. Ancak bu ünlüyü iki alt başlıkta incelemek gerekecek:

Eskiden beri devam edegeLEN ve ilk hecede görüLEN è
âzı açık èderiz âynı ondan èderiz gatçı gatmıyız. (I-12.22)
İlk hecenin dışında ve diğer seslere bağlı olarak görüLEN è
 bizim yaprágımız var yörèye has. (I-1.12)

---

¹ Anadolu Ağızlarındaki ünlüler için bkz. Mukim SAĞIR; “Anadolu Ağızlarında Ünlüler”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı* (Belleten) 1995, TDK Yay., Ankara, 1997, s.377-392.

² Geniş bilgi için bkz. Erdoğan BOZ, “Afyon ve Yöresi Ağızlarında Ünlüler”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. II, S. I, Afyon, Nisan 2000, s.50-57.

1.1.1.5. ä ünlüsü: açık e; normalden açık, yarı uzun yayvan bir e ünlüsüdür.

takılan altınların häpsi öodus gibidir yāni. (I-2.29)

1.1.1.6. í ünlüsü: i-i arası bir ünlüdü.

dā öñceden dā öñceki senelerde ama şimdi damāt da gidýor. (I-2.70)

1.1.1.7. ù ünlüsü: u-ı arası bir ünlüdü.

ğatmeri hamûrı yoñruS, açarıS, haşgeşleris saca bırakıriS ôle yaparıS. (I-27.11)

1.1.1.8. ú ünlüsü: ü-i arası bir ünlüdü.

mûsâfirden dağın ardına ǵaçarsınız, cenâzelerinizi de yolun üzerine gömersiniz demiş. (II-7.56)

1.1.1.9. ò ünlüsü: o-u arası bir ünlüdü.

buradan hiç kimsəyi geçirmezmiş yókarı dişli çoban diye, bunuñ dişli çoban adı ǵalmış. (I-4.4)

1.1.1.10. ú ünlüsü: u-ü arası bir ünlüdü.

yā mâhalleninjimâmî ya da emekli imâm veya bi imâm mutlaqa olúr. (I-2.105)

1. TABLO: ÜNLÜLER

GENİŞ	DÜZ				YUVARLAK			
	YARI GENİŞ		YARI YUVARLAK		DAR	GENİŞ	YARI GENİŞ	DAR
	DÜZ	YUVARLAK	GENİŞ	DAR				
KALIN	a	à	ü	ù	ı	o	ò	u
YARIN KALIN	á				í			ú
İNCE	e	è		ü	i	ö		ü
YARI AÇIK	ä							

Kısa ve uzun ünlüler tabloya dahil edilmemiştir.

1.1.1.UZUN ÜNLÜLER

BÇÇA'da uzun ünlüler, birincil ve ikincil uzun ünlüler olmak üzere iki ayrı başlık altında işlenecektir.

1.1.2.1.Birincil (Aslı) Ünlü Uzunlukları³

Eski Türkçe'den beri varlığı bilinen birincil uzun ünlüler, tarihî ve çağdaş şivelerimizin bir kısmında varlığını devam ettirmekle beraber *ÖTT*'de yoktur. Anadolu ağızları ise, söz konusu uzun ünlülerini sayılı örneklerde koruyor görünümündedir. *BÇÇA*'da birincil uzun ünlülerin görüldüğü bir ağızdır. *BÇÇA*'da birincil uzun ünlü olarak tespit ettiğimiz bazı örnekler:

āldık (I-19.64), āltın (I-9.42), ārdında (I-35.1), āyri (II-4.14), ārdan (II-27.1), vārdır (I-14.58)

³ Geniş bilgi için bkz. Zeynep KORKMAZ; "Eski Anadolu Türkçesinde Aslı Ünlü (vocal) Uzunlukları", Türk Dili Üzerine Araştırmalar, Ankara, 1995, TDK Yay., C.1, s.443-458.; KORKMAZ; "Batı Anadolu Ağızlarında Aslı Ünlü Uzunlukları", Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., C.2, s.197-203; Talat TEKİN; *Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler*, Hacettepe Üniversitesi Yay., Ankara, 1975.

1.1.2.2. İkiz Ünlüler:

1.1.2.2.1. Eşit İkiz Ünlüler

au: sauat (I-28.40) saa (I-3.17)

ou: yourur (II-6.55)

1.1.2.2.2. Yükselen İkiz Ünlüler

döülür (I-20.7) söüt (I-24.18) böün (I-25.15) döülür (I-26.15)

1.1.2.2.3. Alçalan İkiz Ünlüler

mūămm̄er (I-5.4) mūitte (I-6.7) müsāit (I-9.40)
yōuruyōlar (I-11.10) ġurudūunda (I-11.12) ayāı (I-22.24) dāut (I-24.7) dāılir (II-2.23)

1.1.2.3. İkincil Ünlü Uzunlukları

1.1.2.3.1. Ses Olaylarına Bağlı Ünlü Uzunlukları

Ses olaylarına bağlı ünlü uzunlukları, yalnızca Türkçe asılı kelimelerde değil, dilimize girmiş alıntı kelimelerde de görülebilmektedir. Bu tür ünlü uzunluklarını üç ayrı başlık altında işleyeceğiz:

1.1.2.3.1.1. Ünsüz Erimesine Bağlı Uzun Ünlüler

herkes dışarı çıkmeyō evinde. (I-1.53) “çıkmıyor”

şindi cumā günü aşçısı olū canım, cumā günü aşçısı olū. (I-22.2) “olur”

1.1.2.3.1.2. Bütünlüğe Bağlı Uzun Ünlüler

dōumda vallā hazırlanıriki taraf da ġayinna da hazırlanır. (I-1.24) “doğumda”

āırılkı olarak bunu yapılır. (I-5.56) “ağırlıklı”

1.1.2.3.1.3. Ünlü Kaynaşmasına Bağlı Uzun Ünlüler

kimi cuma, cumārtesi, pazar. (I-1.2) “cumaertesi”

başka nōlcaķ yā. (II-3.4) “ne olacak”

beni nētcen sen yaw. (II-3.6) “ne edecksin”

1.1.2.3.1. Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Ünlü Uzunlukları

Bu tür uzunluklar da hem Türkçe asıllı kelimelerde hem de dilimize girmiş alıntı kelimelerde görülebilmektedir. Bu uzunlukların süresi daha çok konuşan kişinin psikolojisine bağlıdır.⁴

Pek uyumazlar yani. (I-2.50)

düyünlerimiz de söyledir. (I-4.15)

1.1.2. Kısa Ünlüler

Telaffuz süreleri normalden daha kısa olan ünlülerdir. Türkçede diğer ünlülere göre biraz daha kısa olan “ı” ünlüsünün yanında, ağızlarda sayıları az olmakla beraber diğer ünlülerin de kısa örnekleri vardır. *BÇÇA*'daki örnekler:

ă: zerdāli hoşafı ossun, vişne hoşafı ossun meselá onlar gonur. (I-2.44)

ě: işde şindi bī ěfendileşdi millet de bek ġavġa etmeyōS yāni. (II-7.94)

ĩ: hiç āza yapışmiyōdu bāzıları yapışiyō ķaşığā yapışiyō o makbul de ğil. (II-6.44)

Ĭ: izlēyip duruyom ben sizi öyle yā. (I-18.16)

ő : kuŕcu īva da sonradan yerleşmedir. (I-5.22)

ū: nō ut atarıg içine bişerken tarhānanın no ītla beräber bişiririk şöyle gon. (I-13.17)

ű : köyü ora götürmüş dā yerlerimiS bellidir orda. (II-7.50)

1.2. ÜNSÜZLER

1.2.1. ÜNSÜZ ÇEŞİTLERİ

BÇÇA'da yazı dilimizdeki kullanılan 21 ünsüz (b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z)den başka, şu ünsüzler bulunmaktadır: F, ġ, ī, ī, ğ, K, k, ī, ī, ī, P, f, S, T, t', w. Bu ünsüzler, çoğunlukla ortak dildeki temel ünsüzlerin kısmen değişmiş şekilleridir.

1.2.1.1. F ünsüzü: f-v arası ünsüzdür

reçel yapılır, hoşaF olur bu kadar. (I-1.35)

---

⁴ Geniş bilgi için bkz. Erdoğan BOZ, "Türkiye Türkçesinde Uzun Ünlülerde Vurgu", *İlmi Araştırmalar*, S. 14, İstanbul, 2002, s.29-36.

1.2.1.2. ġ ünsüzü: yarı belirsiz ġ ünsüzüdür.

bizim yapraklımız var yörəye has. (I-1.12)

1.2.1.3. ġ ünsüzü: Art damak g'si.

gizinj anası da hazırlanır. (I-1.24)

1.2.1.4. h ünsüzü: yarı belirsiz h ünsüzüdür.

şimdi dāmat gidip gelini filāni alīyō konyo hälinde. (I-2.96)

1.2.1.5. h ünsüzü: hırlılı h(a); sizici, ötümsez bir arka damak ünsüzüdür.

on adet māhalle muhtarlı ī vardır (I-5.54)

1.2.1.6. K ünsüzü: k-g ve k(a)-g(a) arası ünsüz; yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş bir ünsüzüdür.

ğış sezonunda dā coK olur. (II-1.18)

1.2.1.7. k ünsüzü: art damak k'si.

eskiden kavúrulmazdı ḫavurma yeni oldu. (I-1.6)

1.2.1.8. l ünsüzü: yarı belirsiz l, ünsüzüdür.

onuñ üzerine biñ pañça baklawा kesip baklawा olúí yā. (I-2.128)

1.2.1.9. n ünsüzü: nazal g ünsüzü; genzel art damak g'sidir, bir çok Anadolu ağızlarında görülebilen bir ünsüzüdür.

al birip bālardık basmasın diye. (1-18.27)

1.2.1.10. n ünsüzü: yarı belirsiz n, ünsüzüdür.

hocam şindi yuvasını yüksəm nēyden iki geñs birbirini sēvmiş. (I-9.44)

1.2.1.11. P ünsüzü: p-b arası ünsüz; yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş bir ünsüzüdür.

Pazar gün sekizde dokuzda çalıcı çalar. (I-14.17)

1.2.1.12. f ünsüzü: yarı belirsiz r ünsüzüdür.

bizde sarı tūlbent örterler. (I-1.25)

1.2.1.13. S ünsüzü: s-z arası yarı ötümlü, bir ünsüzdür.

oñdan sonra akläçal deriS; şu büyük tepe. (I-5.25)

1.2.1.14. T ünsüzü: t-d arası ünsüz; yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş bir ünsüzdür.

Tokdur ne gerēiyosa yapıyo. kazaiyna oja göre bişiyler yapıyo dē mi. (I-14.32)

1.2.1.15. t ünsüzü: yarı belirsiz t, ünsüzdür.

benim yaşam hemen hemene ot'uS iki de ôle bişyinen. (I-29.51)

1.2.1.16. w ünsüzü: çift dudak v'si; ötümlü, sızıcı ve çift dudakta boğumlanan bir ünsüzdür.

yıkılmadı da çok ew vā başa baķ şôle duvādan ayrıldı. (I-33.34)

2. TABLO: ÜNSÜZLER

		SÜREKSİZ		SÜREKLİ							
		Ötümlü	Ötümsüz	yarı ötümlü	ötümlü	ötümsüz	yarı ötümlü	nazal	yanaklı	türek	yarı ünlü
Art Damak	Ön Damak	Dış Damak	Dış-Dudak	b	p	P					
	g	ç		v, w	f	F		m			
	ğ	k	K	g	s	S	n				
	k	K		j	ʃ						
					h				r		y
					h			ŋ	l		

Yarı belirsiz ünsüzler tabloya alınmamıştır.

2.1 S E S D E Ğ İ Ş M E L E R İ

2.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

2.1.1. Ünlü Uyumları

2.1.1.1. Damak Uyumu: *ÖTT*'de çok ileri durumda olan kalınlık-incelek uyumu; Anadolu ağızlarında yörelere göre farklılık gösterebilmektedir. Hem *BCÇA*'da hem de komşu ağızlarda söz konusu uyum ileri safhadadır. Ancak bu uyumun iki farklı yönünü belirtmekte fayda var:

2.1.1.1.1. Ölçülü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun İleri Olduğu Durumlar

Kök ve tabanlarda uyum oldukça ileridir.

2.1.1.1.1.1. Kök ve Tabanlarda

2.1.1.1.1.1. İllerleyici Benzesme İle:

Kalınlık:

davāt (I-2.3) habarı (I-17.11)

İncelik:

mezere (I-7.13) birez (II-6.53)

2.1.1.1.1.2. Gerileyici Benzesme İle:

Kalınlık:

nışanlılık (I-2.79) musāfir (II-7.57)

İncelik:

tene (I-2.146) gudüretine (I-24.111)

2.1.1.1.2. İki Yönlü Benzesme İle:

barābar (I-8.5) hälvasınyan (I-25.10)

2.1.1.2. Ek, Bağlaç ve Edatlarda:
i- fiili çekimleri

varılmış (I-4.2)

yaparlardın (II-10.24)

+i-ken+ (zarf-fiil)

yağılırkan (I-2.23)

sağıłkan (I-5.10)

+ki+ (aitlik)

yüzyıldakı (I-16.7)

adamlarındı (II-10.35)

ile(n) (bağlaç)

ağacınan (I-8.7)

halkınınan (I-14.14)

2.1.1.2.1. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun Geri Olduğu Durumlar

ÖTT'de kalınlık-incelik uyumunun var olduğu bazı kök ve tabanlarda, *BÇÇA* itibarıyla uyumsuzluk görülebilir. Bunlar sınırlı sayıda kelimelerdir. Ancak ekleşme sırasında özellikle inceltici ünsüzler (c, ç, n, s, ş, y) komşuluğunda kalın sıradan kelimelerde uyum bozulabilmektedir. Bunun yanında birkaç ekin de çoğu kere ince ünlülü şekillerinin kullanılması uyumu bozmaktadır.

2.1.1.2.1.1. Kök ve Tabanlarda:

buluşıkçı (I-1.10)

budeyi (II-3.1)

2.1.1.2.1.2. Eklerde: *BÇÇA*'da çoğu kere ince ünlülü kullanılarak kalın sıradan kelimelerde uyum bozan ekler şunlardır:

-ce(K)+ (gelecek zaman eki)

yolcez (I-9.22)

alcen (II-20.3)

-me-/mi- (fiilden fil yapan ek)

+laş- (isimden fiil yapan ek)

yozleşik (I-2.114) bayrámlesir (II-21.20)

Şimdiki zaman eki de *ÖTT*'de olduğu gibi ince sıradan kelimelerde uyum bozar:

-yo+ (şimdiki zaman eki)

çıkmeyō (I-1.53)

2.1.1.2. Dudak Uyumu: Düzlük-yuvarlaklık uyumu **ÖTT**'e göre ileri durumdadır. Bu uyum, özellikle **BÇÇA**' ile komşu ağızlar arasında paralellik gösterirken diğer Anadolu ağızlarında da benzer durumlar söz konusudur. **ÖTT** inde düzlük-yuvarlık uyumunu bozan hem "çamur, hamur" gibi kelimeler hem de alıntı kelimeler **BÇÇA**'da uyuma girmiştir:

Tokdurlar (I-17.29) yavrımlı (II-16.2)

Yukarıda verdigimiz bazı örneklerin *ÖTT*'de olduğu gibi uyumu bozan şekilleri, *BCCA*'da ikili şekil bulunmaktadır:

hamur (I-1.37) gabul (II-7.67)

2.1.2 Ünlü Türemeleri:

2.1.2.1. Ön Seste Ünlü Türemesi: Daha çok “l, r” ünsüzleriyle başlayan alıntı kelimelerde, ön seste hiçbir organik bağlı olmayan düz-
dar ünlülerin türemesi olayıdır. Bu olay, bir çok Anadolu ağzında
olduğu gibi hem *BÇÇA*'da hem de komşu ağızlarda yaygın bir
eğilimdir:

l- ünsüzü önünde türeme:

ilimon (I-13.11)

ili̇̄eni (II-10.25)

r- ünsüzü önünde türeme:

ırāmetlik (I-8.18)

ireşberlik (I-30.29)

2.1.2.2. İç Seste Ünlü Türemesi: İç seste, kelimeyle hiçbir organik bağı olmayan düz-dar ünlülerin türemesi olayıdır.

tepsiye (I-12.27)

üçüretini (I-17.18)

2.1.3. Ünlü Düşmesi: *BÇÇA*'da daha çok iç seste düz-dar ünlüler düşebilmektedir. Ön seste ünlü düşmesi etspit edilememiştir.

2.1.3.1. İç Seste Ünlü Düşmesi: Bu olay hem tabanlarda hem de ekleşme sonucu vurgusuz orta hecede genellikle düz-dar ünlülerin düşmesi şekliyle görülmektedir.

-ə- < -e- / -a-

olcák (I-1.39)

ğaynanama (I-28.71)

-ə- <-i- / -i-

kışmına (I-2.8)

fikrimce (II-15.79)

-ə- <-u- / -ü-

gôğüsü (I-1.41)

gönlü (II-5.2)

2.1.3.2. Son Seste Ünlü Düşmesi: Kök ve tabanlardan ziyade eklerde daha çok görülen bir ses olayıdır.

ney (I-37.25) “neyi”

2.1.4. Yuvarlaklaşma: Bazı dudak ünsüzleri komşuluğundaki düz ünlüler, söz konusu ünsüzler etkisiyle yuvarlaklırlar.

BÇÇA'da, *ÖTT*'de damak uyumunu bozan yuvarlak ünlü örneklerin düz ünlülü olarak kullanıldığını yukarıda görmüştük. (bkz. 2.1.1.2.)

Yuvarlaklaşma örnekleri:

bübasi (I-2.76) “baba”

yürmi (II-7.52) “yirmi”

2.1.5. Geçisme: Çoğu kere bir arada kullanılan, biri son seste diğerinin de ön seste ünlü barındıran iki kelimenin ünlülerinin kaynaşarak tek kelime haline gelmesidir. Bu olay daha çok “et-, eyle-, ol-”

yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiillerde görülür. Bu birleşik kelimelerden kalıplılmış olanları bitişik yazılırken diğerleri ulama “B_ÜB” işaretи ile ayrı yazılmışlardır:

sütlüş (I-1.4) “sütlü aş” cumartesi (II-1.22) “cuma ertesi”

2.1.6. İncelme: Çeşitli sebeplerle bir kelimedeki kalın sıradan ünlülerin ince sıraya geçmesi olayıdır. *BÇÇA*'daki ünlü incelmelerini **Ölçülü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun Geri Olduğu Durumlar** bahsinde genişçe işlemiştir (bkz. 2.1.1.1.2.1.) Burada ise; kalın ünlü iken bir nevi sıra değiştirerek ince ünlü hâle gelen ancak damak uyumunu bozmayan örnekler verilecektir. Bu örneklerin bir kısmı ikili şeke sahiptir.

emme (I-4.20) “amma” ecik (II-19.8) “azıcık”

2.1.7. Kalınlaşma: Çeşitli sebeplerle bir kelimedeki ince sıradan ünlülerin kalın sıraya geçmesi olayıdır. Yukarıda işlediğimiz incelme olayında olduğu gibi, burada ince ünlü iken bir nevi sıra değiştirerek kalın ünlü hâle gelen ancak damak uyumunu bozmayan örnekler verilecektir.

çizme (I-5.70) “çizme” çıynarlar (I-14.71) “çıgne-”

2.1.8. Daralma: Coğu kere daraltıcı etkisi olan “c,ç,n,s,ş,y” ünsüzleri komşuluğundaki geniş ünlülerin yerlerini dar ünlülere bırakmasıdır.

2.1.8.1. İlk Hecede Daralma: Eski Türkçe'de (bundan sonra *ET*), kapalı e olarak kabul edilen ancak Eski Anadolu Türkçesi (bundan sonra *EAT*) metinlerinde varlığını bilmemize rağmen imlâ olarak tespit edemediğimiz söz konusu ünlüün *BÇÇA*'da yerini i'ye bırakmasıdır.⁵ Bu olay hem komşu ağızlarda hem de diğer Anadolu ağızlarında sıkça görülür.

i < è

nirde (I-24.45) didiğini (I-38.7)

⁵ Geniş bilgi için bkz. Gürer GÜLSEVİN-Erdoğan BOZ, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2004, s.96.

i < e

kiri (II-25.10)

defnidiyoS (I-24.86)

è < e

ehtiyarladık (I-2.41)

kèri (I-8.22)

à < a

tàhtā (I-24.87)

yàyār (II-27.24)

u < o

guyaması (I-2.101)

guyduk mūdu (I-31.7)

2.1.8.2. İç Seste Daralma:

Bu ilk hecede kapalı e'ye mahsus ünlü daralması dışında, kelime içinde çoğu kere daraltıcı etkisi olan "c,ç,n,s,ş,y" ünsüzleri komşuluğunda daralmalar da vardır. Bu daralmalar hem **SST**de hem de diğer Anadolu ağızlarında oldukça sık görülmektedir.

à < a

parayı (I-2.124)

artmaya (II-4.19)

i < e

yidiriceksen (I-1.18)

gelincik (I-24.7)

è < e

kimsèyi (I-4.3)

istèmiyen (II-5.37)

u < o

motur (I-28.50)

2.1.8.3. Son Seste Daralma: Belirli bir sebebe bağlanamayan ve sınırlı sayıda örnekleri bulunan bir daralmadır:

i < a

alıncı (I-3.4)

à < a

meselâ (I-15.39)

yanâ (II-14.38)

2.1.9. Genişleme: İç veya son sesteki dar ünlülerin çeşitli sebeplerle genişlemesidir.

ä<e

mävlit (I-2.16)

ävi (I-9.33)

e<i

heç (I-8.25)

şehēr (I-31.20)

ö, o < ü, udoöa (I-9.7) “dua”   gördelasımı (II-1.11) “kurdela”**ö<ü**

öfeleriS (I-20.15) “üfele-”   hörmesti (II-22.25) “hürmet”

ö<u

bögüñ (II-4.2) “bugün”

2.1.10. Düzleşme: Çeşitli fonetik sebeplere bağlı olarak yuvarlak ünlülerin, yerlerini düz ünlülere bırakmasıdır. *BÇÇA*’da birkaç örneği tespit edilmiştir. Bu konuda daha çok örnek için bk. (2.1.1.2)

i<utaviıK (I-3.13)

hamırı (I-25.5)

2.1.11. Alıntı Kelimelerdeki Uzun Ünlülerin Kısalması

BÇÇA’da alıntı kelimelerdeki uzun ünlülerin korunması veya normal süreli ünlü olarak telaffuz edilmesi, birkaç örnek dışında *ÖTT*

ile paralellik göstermektedir. Normal süreli ünlü olarak telaffuz edilen örneklerden bazıları aşağıda sıralanmıştır:

adetimiz (I-2.46)

hatta (II-4.20)

ÖTT'den farklı olarak kısa telaffuz edilen örnekler:

yani (I-5.26)

ădet (I-5.54)

2.2. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

2.2.1. Ötümlüleşme: Ötünsüz ünsüzlerin yerlerini ötümlü karşılıklarına bırakmasıdır. Ötümlüleşme, hem *ÖTT*'de hem de bütün Anadolu ağızlarında çok yaygın olarak görülen bir değişmedir. Bu değişimelerin bir kısmı yarı ötümlüleşmelerdir.

Ötümlüleşmeyi üç başlık altında işleyeceğiz:

2.2.1.1. Ön seste Ötümlüleşme:

#g < #k

*ET*deki #k'lerin Oğuz lehçelerinde #g'ye değişmesi yaygın bir fonetik eğilimdir. *ÖTT*de gördüğümüz bu değişme Anadolu ağızlarının bir kısmında oldukça ileri durumdadır. Komşu ağızlar (**KYA**, **UIA**, **AMA**) da söz konusu değişme için güzel bir örnek teşkil etmektedir.

BÇÇA'da ise bir iki örnek dışında *ÖTT* ile bir paralellik söz konusudur.

göce (I-1.17)

gecesi (II-1.23)

ÖTT'de ötümlüleşmeyip #k'li kalan kelimelerden birkaçı, *BÇÇA*'da hem ötünsüz hem de ötümlü şekilde kullanılmaktadır:

#g(a) < #k(a) (Listeye alınmış kelimeler de dahil edilmiştir):

gızın (I-1.24)

gaydi (I-15.9)

ÖTT'de ötümlüleşmeyip #k(a)'lı kalan kelimelerin büyük bir kısmı *BÇÇA*'da ötümlüleşirken, bazı örneklerde ya ötümlüleşme olmamış ya da ikili şekiller ortaya çıkmıştır:

kadar (I-1.35)

ķabarır (II-6.57)

#d < #t

*ET*deki #t'lerin Oğuz lehçelerinde #d'ye değişmesi yaygın bir fonetik eğilimdir. *ÖTT*de de gördüğümüz bu değişme Anadolu ağızlarında da ileri durumdadır. Söz konusu değişme, **BÇÇA** ile komşu ağızlar ve *ÖTT*arasında bir paralellik göstermektedir.

BÇÇA ile *ÖTT*arasında bir paralellik söz konusudur.

de- (I-1.15)

dinlemiş (II-7.44)

Aşağıya *ÖTT*'de ötümlüleşmeyip #t'li kalan örneklerin **BÇÇA**'da ötümlüleşerek #d'li olanları alınmıştır:

dakcam (I-2.89)

datlı (I-1.25)

BÇÇA'da ötümlü #d'li şekillerinin yanında ötümsüz #t'li şekilleri de olan örnekler şunlardır:

tuzlu (I-1.31)

tutğun (II-18.27)

ÖTT'de ötümlü olan alıntı bir kelimedede **BÇÇA**'nın genel fonetik eğiliminin aksine ötümsüzdür:

tomatisi (I-13.3)

#c < #ç

coğ (I-11.32)

cizerler (I-31.106)

#z < #s

zabâhınan (I-25.11)

zebzecilik (II-23.16)

#f < #v

fişne (I-3.25)

Ön Seste Yarı Ötümlülük**#F < #f**

Filān (I-18.8)

Faḳat (II-7.63)

#P < #p

Pek (II-16.9)

#T < #t

Tutar (I-5.31)

Tepsiye (I-25.6)

2.2.1.2. İç Seste Ötümlülüşme

2.2.1.2.1. Tabanlarda: *ET*de ötümsüz olan bazı örneklerin *EAT* ve *OTT*de ötümlülesiğini biliyoruz. Söz konusu değişme hem *BÇÇA* hem de diğer Anadolu ağızlarında da görülebilmektedir. Bununla birlikte *OTT*'de ötümsüz olan bazı alıntı kelimeler *BÇÇA*'da ötümlüleşmiştir:

-g- < -k-

deliğanlı (I-2.39)

ayağçı (I-27.17)

-K- < -k- (Yarı ötümlülüşme)

ķaKtı (I-1.4)

ǵopuKluǵ (I-24.26)

-c- < -ç-

bütcemiS (II-15.62)

güçükden (II-28.4)

-d- < -t-

işde (I-13.6)

işde (II-1.5)

-T- < -t- (Yarı ötümlülüşme)

süTü (I-18.5)

-F- < -f- (Yarı ötümlüleşme)

soFrada (I-5.20)

ħaġFtadan (II-1.21)

2.2.1.2.2. Ekleşme Sırasında Ötümüleşme: İki şekilde olmaktadır. Birinci şekil; sonu ötumsüz bir ünsüz ile biten bir kelimeye, ünlü ile başlayan bir ek getirilmesi (**VK#+V≠**). İkinci şekil ise; ötumsüz bir ünsüzle biten bir kelimeye ünsüz ile başlayan bir ek getirilmesi (**VK#+K≠**)

VK#+V≠ : *ÖTT*'de olduğu gibi hemen bütün Anadolu ağızlarında görülen bir değişmedir. Bu değişim *BÇÇA*'da oldukça ileri ve yaygın durumdadır.

Vg[#]+V≠ < Vg[#]+V≠ < Vk[#]+V≠ : Değişmenin seyri bize k'lerin ötümülüşip önce g, sonra da g'lerin süreklileşip ğ olduğunu gösteriyor. **BÇÇA**'da bir sonraki safhada ğ'ler çoğu kere komşu ünlülerin açıklığında uzayarak kaybolmaktadır:

çocuğā (I-2.135) çocuğūn (II-
11.18)

KK#+V≠ < Kk#+V≠ (Yarı Ötümlüleşme)

kaKan (I-24.113)

Vd#+V≠ < Vt#+V≠

südünen (I-19.33)

milledin (I-32.15)

VKd#+V≠ < VKt#+V≠

üsdüne (I-13.10)

üsdüne (II-2.17)

VF#+V≠ < Vf#+V≠(Yarı Ötümlüleşme)

tuḥāFimıza (I-19.86)

etraFima (I-30.38)

ÖTT'de olduğu gibi kök ünsüzlerinden sonra çoğu kere ötümlüleşme olmamıştır:⁶

getiriyorsuŋ (I-1.36)

dutārlar (II-1.21)

2.2.1.2.2.2. Bazı Ek Başındaki Ünsüzlerin Sürekli Ötümlü

Bulunması: *ÖTT*'de ünsüz uyumu sebebiyle ötümüş-ötümlü ünsüz çifti yan yana bulunamazlar. Ancak hem *BÇCA*'da hem de Anadolu ağızlarının birçoğunda böyle bir uyum yaygın bir şekilde söz konusu değildir. Ek başındaki sürekli ötümlü ünsüzler dolayısıyla, ötümüş-ötümlü ünsüz çiftlerini görmek mümkündür:

t#+d#

gitdim (I-18.42)

bitdikden (I-30.12)

g#+d#

yapıldığda (I-4.16)

azıntılgıdadır (I-32.22)

k#+d#

çıkdıktan (I-2.52)

çıkdı (II-4.11)

K#+c#

ôlelikce (I-35.11)

f#+d#

hērifde (I-19.66)

etirafda (II-20.49)

⁶ Geniş bilgi için bkz. Erdogan BOZ, "Türkçe Asılı Kelimelerde Son Ses Ç,K,P,T Ünsüzlerinin Ötümlüleşme veya Ötümüş Kalma Sorunu" *Türk Dili Dergisi*, S. 605, Ankara, 2002, s.447-455.; Erdogan BOZ, "Doğu Kökenli Kelimelerdeki Kelime Sonu (B,C,D,G) Ünsüzlerinin Türkiye Türkçesinde Ötümüşleşme Meselesi" *Türkbilig Dergisi*, S.2, Ankara 2001, s.11-22.

s#+g≠

basğın (II-20.54)

ş#+d≠

ödüsdür (I-2.28)

bitmişdir (II-2.17)

ş#+g, ğ≠

yetişgin (I-2.135)

işgi (II-8.17)

p#+d≠

yapdırmaSlar (I-19.15)

yapdım (II-7.11)

p#+c≠

yapcáksın (I-28.39)

yapcān (II-10.18)

s#+d≠

isdedi (I-19.92)

dosdu (II-7.12)

k#+d≠

pişirdikden (I-1.39)

geldikden (II-5.5)

2.2.1.3. Son Seste Ötümlüleşme:

2.2.1.3.1. Son Seste Yarı Ötümlüleşme:

K# < k#

çoK (I-1.29)

yörüK (I-24.153)

g, ğ# < k#

kalabalıg (I-1.30)

uFaġ (I-15.41)

d# < t#

milled (I-24.54)

dörd (I-29.10)

T# < t#

dāmaT (I-2.99)

dosT (II-8.2)

Ç, c# < ç#

sāc (I-14.49)

ondüç (II-14.28)

F# < f#

zivāF (I-2.64)

ġadāyiF (I-27.31)

2.2.1.4. Kelime Sonunda Ulanmaya Bağlı Ötümlüleşmeler:

Sonu ötümsez bir ünsüz ile biten bir kelimeyi, ünlü ile başlayan bir kelime takip ettiğinde (**K#+#V**), ilk kelimenin sonundaki ötümsez ünsüz ötümlüleşir. Anadolu ağızlarının birçoğunda olan bu değişme, **ÖTT**'de de olmakla beraber inlâda gösterilmez.

c#B_{UB}#V < ç#B_{UB}#Vsādīc_Uanası (I-31.99)ondüç_Ueden (II-14.29)**d#B_{UB}#V < t#B_{UB}#V**süd_Uinekçiliklerle (I-28.3)memēd_Ualinin (I-34.14)**F#B_{UB}#V < f#B_{UB}#V**etraF_Uodanıñ (I-2.122)sırF_Uonunla (II-4.41)**T#B_{UB}#V < t#B_{UB}#V**eT_Uicine (I-3.21)filōrT_Uederek (I-28.74)

g#B_{UB}#V < k#B_{UB}#V

kalabalıǵ_Uolur. (I-1.30) atarıǵ_Uiçine (I-13.17)

K#B_{UB}#V < k#B_{UB}#V

zevK_Ualcam (I-9.44) bôreK_Uardından (II-3.8)

b#B_{UB}#V < p#B_{UB}#V

nâsib_Uitsin (I-31.146) ǵarib_Uise (II-13.9)

P#B_{UB}#V < p#B_{UB}#V

hesăP_Uit (I-24.46) ǵırıP_Uatarlärdı (II-14.26)

2.2.2. Ötümsüzleşme: Ötümlü ünsüzlerin yerlerini ötümsüz karşılıklarına bırakmasıdır. Anadolu ağızlarında çok yaygın görülen bir değişimdir. Bu değişimlerin bir kısmı yarı ötümsüzleşmedir:

2.2.2.1. Ön Seste Ötümsüzleşme

#p < #b

pakla (I-7.21) piçak (I-27.38)

#t < #d

tomâtis (I-11.9) Toķdur (II-14.3)

#f < #v

fişnenin (I-30.36) fişnelik (II-7.37)

2.2.2.2. İç Seste Ötümsüzleşme

-p- < -b-

faprikasına (I-5.73)

-T,-t- < -d-

atnan (I-15.13) “Adnan ile”

-Ç- < -c-

davulçularnan (I-14.10) pençireye (II-7.47)

-s- < -z-

çerkesler (II-31.1)

2.2.2.3. Son Seste Ötümsüzleşme

S # < z#

olmaS (I-1.5) aslımıS (II-7.35)

2.2.3. Ünsüz Kaybolmaları: *BÇÇA*’da çoğunlukla “ğ, h, l, r, v, y” ünsüzlerinin komşu ünlülerdeki açıklık⁷ sebebiyle kaybolmaları çok yaygın ve ileri durumdadır. Bu kaybolma *BÇÇA*’da olduğu kadar komşu ağızlar ve *BDYA*’da da çok yaygındır. Bunların dışında çeşitli sebeplerle ünsüz kaybolmaları olabilmektedir.⁸

Ünlülerin açıklığı sebebiyle beş şekilde oluşmaktadır:⁹

2.2.3.1. Erime: Kelime içinde veya sonunda “ğ, h, l, r, v, y” ünsüzlerin, komşu ünlülerdeki açıklık sebebiyle kaybolmasıdır. Bu esnada komşu ünlü çoğu kere uzar. Ancak yer yer ünlünün uzamadığı örnekler de tespit edilmiştir.

⁷ Ünlülerde açıklık için bkz. Zeynep KORKMAZ; Gramer Terimleri Sözlüğü, *GTS*, TDK Yayınları, Ankara, 1992, s. 3.

⁸ Erdoğan BOZ; “Ünsüz Düşme ve Kaybolmalarında Terim ve Tasnif Sorunu” *Türk Dili Dergisi*, S.600, Ankara, 2001, s. 856-864.

⁹ Ünsüz kaybolmaları ünlülerin açıklığı sebebiyle “**erime, büzülme, derilme, yutulma ve ünsüz yitimi**” olarak beş başlık altında işlenirken KORKMAZ, bu değişmeyi “**ünsüz düşmesi**” adıyla tek başlıkta birleştirmiştir. bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 162-163.

2.2.3.1.1 Kelime İçinde**-VK- < -VgK-**

kānısı (I-2.58)

ōlu (II-4.21)

-VK- < -VhK-

irāmetlik (I-8.18)

āmetten (II-4.26)

-VK- < VgK- < -VkK-

āşamınan (I-18.27)

ēsik (II-7.21)

-VK- < -VlK-

ķaKtı (I-1.4)

atmiş (II-7.81)

-VK- < -VŋK-

sōra (I-18.25)

sōra (II-15.21)

-VK- < -VnK-

dek (I-30.56)

-VK- < -VrK-

eziyōsun (I-1.40)

pēşembe (II-5.11)

-VK- < -VfK-

yukūyu (I-13.11)

yūka (II-16.12)

-VK- < -VvK-

yōmiye (I-19.107)

mēzilerin (II-14.39)

-VK- < -VyK-

ğomuşlar (I-18.7)

bôle (II-7.59)

-VK- < -V'K-

yāni (I-12.29) “ya’ni”   bazi (II-12.13) “ba’zi”

2.2.3.1.2. Kelime Sonunda**KV# < -KVğ#**

dā (I-9.29)

KV# < -KVh#

allā (I-29.44)   allā (II-20.65)

KV# < -KVl#

nası (I-1.3)   nası (II-27.16)

KV# < -KVr#

vā (I-9.2)   veriyō (II-6.13)

KV# < -KVy#

şé (I-2.27)   şē (II-9.10)

2.2.3.2. Büzülme: Kelime içinde iki ünlü arasındaki bir ünsüzün, ünlülerin açıklığı sebebiyle kaybolup, komşu ünlülerle birlikte çoğu kere tek bir uzun ünlü hâline gelmesidir. Bazen uzun ünlü yerine ikiz ünlü de görülebilir.

-V / V_UV- < -VğV-

dō_Uumda (I-1.24)   yemēmiz (II-3.9)

-V / V_UV- < -VhV-

mu_Uafaza (I-5.63)   abdıllanın (II-19.21)

$-V / V_U V - < -V_r V -$

üzülülədi (I-13.31) gelilədin (II-22.9)

 $-V / V_U V - < -V_n V -$ baā (I-9.22) $-V / V_U V - < -V_v V -$ ēimizde (I-12.30) dāūt (I-24.7)

2.2.3.3. Derilme: Kelime sonunda iki ünlü arasındaki bir ünsüzün, ünlülerin açıklığı sebebiyle kaybolup, komşu ünlülerle birlikte çoğu kere tek bir uzun ünlü haline gelmesidir. Bazen uzun ünlü yerine ikiz ünlü de görülebilir:

 $V\# / V_U V < V_g V\#$

bayā (I-1.30) yüzü (II-1.7)

 $V\# / V_U V < V_h V\#$

sabā (I-2.48) wallā (I-2.113)

 $V\# / V_U V < V_y V\#$

ora (I-18.20) “oraya” izlē (I-24.38) “izleye”

2.2.3.4. Yutulma: İç seste kapalı hece komşuluğundaki bir ünsüzün, komşu bir ünlünün açıklığında kaybolmasıdır. Bilindiği gibi *ET*de aynı durumdaki g’lerin yutulması Oğuz lehçelerinde yaygın bir değişmedir. *BÇÇA*’da çoğunlukla “h” yutulmaları tespit edilmiştir:

 $-K V - < -K' V -$

defa (II-11.30) “def'a”

-KV- < -KhV-

herālda (I-1.27) "herhalde"   meşur (II-3.8) "meşhur"

2.2.3.5. Ünsüz Yitimi: Ünsüzün bulunduğu çevre şartı bakımından “yutulma” ya, kaybolurken ünlülerden birini uzatması bakımından da (nispeten) “erime” ye benzemektedir. “Ünsüz yitimi” olayının örnekleri incelendiğinde, özellikle, “r”, “l”, “n”den sonra gelen “h” ünsüzünün kaybolduğu görülür. arapçadaki “ayın” ünsüzü de “l” sesinden sonra kaybolabilir. “h”den önceki ünsüzler “r”, “l”, “n” değilse, ortaya çıkan olay “ünsüz yitimi” değil, “yutulma” olmaktadır.¹⁰

-KV- < -K1V-

tāranamıS (I-11.18) “tarhanamız”
anādın mı (II-7.54) “anladın mı”

-KV- < -KrV-

sōna (I-5.13)

-KV- < -KhV-

tārana (I-26.9)

2.2.3.6. Ünsüz Düşmesi

2.2.3.6.1. Kelime İçinde

-ϕ- < -k-

yumuşacık (II-16.15)

-∅- < -t-

abdáslādīm (I-7.12)

çiftçilik (II-18.10)

¹⁰ Geniş bilgi için bkz. Gürer GÜLSEVİN, "Bir Ünsüz düşmesi Tipi Daha: Ünsüz Yitimi", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Prof.Dr. Osman Nedim Tuna Hatıra Sayısı, S. 139, Ağustos 2002, s.133-136.

2.2.3.6.2. Kelime Sonunda $\emptyset \# < t \#$

dos (II-1.8)

2.2.3.6.3. Grup Düşmesi: Bir ünlü ve bir ünsüzden oluşan birden fazla sesin düşmesidir. Çok az görülür:

ıcık (I-25.15) “azıcık”   bitdin (II-7.10) “bitirdin”

2.2.3.7. Hece Tekleşmesi: Bir kelimede benzer sesleri taşıyan iki hecenin kaynaşması ve dolayısıyla hece sayısının azalmasıdır.

 $\emptyset < -(I^4)r-$

yürüS < yoğururuz (I-7.12)   ǵavırıS < ǵavururuz (I-11.26)

 $\emptyset < -(I^4)n-$

onna< onunla (I-27.23)

2.2.3.8. Ünsüz Tekleşmesi: İç seste, çoğu kere alıntı kelimelerde aslı ikiz ünsüzden birinin kaybolmasıdır. *BÇCA*'da örnekleri fazla değildir:

 $-l- < -ll-$

valā (I-6.4) “vallahi ”

 $-n- < -nn-$

sünet (I-18.41) “sünnet”

 $-s- < -ss-$

esāhtan (I-19.51) “essahtan”

-v- < -vv-

evelā (I-4.15) “evvela”   ġuvatı (I-19.30) “kuvveti”

-y- < -yy-

ġatiyēn (I-19.66) “katiyyen”

2.2.4. Ünsüz Benzeşmeler: Bir ünsüzün yakın veya uzaktaki bir başka ünsüze etki ederek onu kendine benzeştirmesi olayıdır. Hem *BÇÇA*'da hem de diğer Anadolu ağızlarında çok yaygın ve ileri durumda görülen bir değişimdir. Ünsüz benzeşmelerini, eklenme ve ulanmaya bağlı benzeşmeler ile tabanlardaki benzeşmeler olarak üç ana başlık altında işleyeceğiz.

2.2.4.1. Eklenmeye Bağlı Benzeşmeler: Bu benzesme şekli, benzeşmenin yönüne göre ilerleyici ve gerileyici olmak üzere iki şekilde oluşmaktadır.

2.2.4.1.1. İlerleyici Benzesme:

-n + ≠n < -n + ≠l**+lAr**

düyünnerde (I-1.1)   ķadınnarınķı (II-4.36)

+lI

yanniş (I-15.34)   yonannırana (II-7.76)

+lA-

cannandır (I-1.21)   annamadan (I-16.13)

+lIK

donnuķ (I-19.29)   günnük (II-4.28)

+*(i)lA(n) edati*

seylerinnen (I-2.37)

ħāparlesinnen (II-2.6)

+*n + ≠n < +n + ≠d***+*dAn***

ikinniden (I-2.16)

onnan (II-4.30)

2.2.4.1.2. Gerileyici Benzesme:**-*s + ≠s < -l + ≠s***

ossun (I-5.77)

ossa (II-31.35)

-*l + ≠l < -r + ≠l*

şullarda (I-6.7)

geliller (II-1.4)

S + ≠s < -z + ≠s

veremeSSiniz (I-19.96)

gitmeSse (II-15.29)

2.2.4.2. Ulanmaya Bağlı Benzesmeler: Bu benzesme şekli de, benzesmenin yönüne göre ilerleyici ve gerileyici olmak üzere iki şekilde oluşmaktadır.

2.2.4.2.1. Gerileyici Benzesme:***K#_Üġ < k#_Üġ***gaşıK_Üġullanınan (I-1.54)***s#_Üs < z#_{ÜB}#s***deviriS so_Üñnan (I-20.22)

otuS sene (II-7.52)

2.2.4.3. Kök ve Tabanlardaki Benzeşmeler**2.2.4.3.1. Ünsüz-ünsüz Benzeşmesi****2.2.4.3.1.1. İlerleyici Benzeşme****n-n < n-l**

yannış (I-15.34)

annāden (II-7.18)

n-n < n-r

sonna (I-15.31)

l-l < l-y

fasılle (I-18.23)

million (II-17.8)

2.2.4.3.1.2. Gerileyici Benzeşme**c-c < z-c**

accıg (I-1.20)

n-d < m-d

şindi (I-2.1)

şindi (II-15.21)

t-t < p-t

müttelası (I-3.18)

2.2.4.3.2. Ünlü-ünsüz Benzeşmesi

Ünsüz değişimelerinin bir kısmında, komşu ünlülerin etkisi olmaktadır.

2.2.4.3.2.1. Dudaklılaşma: Yuvarlak ünlüler komşuluğundaki ünsüzlerin dudak ünsüzlerine değişmesidir.

-v- < -ğ-

sovan (II-11.24) "soğan"

-v- < -y-

köv (I-33.37) “köy”

-v- < -'

duvalär (I-2.9) duvaynan (II-20.25)

2.2.4.3.2.2. Nazallaşma: Geniz ünsüzlerinin benzeştirme yolu ile yakınındaki ünsüzleri kendi bogumlanma noktasına çekmesi olayı. Türk dilinin eski metinlerinde, bugünkü lehçelerde ve Anadolu ağızlarındayalar alan bir olaydır.

öne (I-35.76) “öyle”

2.2.4.3.2.3. Diş Damaklılaşma: Bir sesin bogumlanma noktasını değiştirerek damak sesine dönüşmesi.

hērkēsin (II-7.80) “herkesin”

2.2.4.3.2.4. Diğer Ünsüz Değişmeleri

2.2.4.3.2.4.1. Ön Seste Ünsüz Değişmeleri

≠ h- < ≠ş-

hunu (I-14.64)

2.2.4.3.2.4.2. İç Seste Ünsüz Değişmeleri

-p- < -h-

sulpa (I-8.24)

-p- < -f-

apyona (I-33.38)

-l- < -r-

keli (I-12.32)

selbest (II-23.59)

-l- < -n-

derneyon (I-30.38)

-n- < -l-

öyne (I-8.25)

kasetne (I-28.33)

+r + ≠y < +r + ≠r

durūýdu (I-7.7)

2.2.4.3.2.4.3. Son Seste Ünsüz Değişmeleri

l≠ < r≠

ķumpil (I-31.30)

2.2.5. Bağıntılı Değişme: İç sesteki sesleri, benzer sesli bir başka kelimedeki seslere dayanarak değişik telaffuz etmektir.

verāsil (I-24.39) “velhasıl”

2.2.6. Benzesmezlik: Bir kelimedede yan yana veya birbirine yakın duran ve bogumlanma nitelikleri bakımından birbirinin tipkisi veya benzeri olan iki ünsüzden birinin, kendi bogumlanma noktasını ötekinden ayırarak başka bir ünsüze dönüşmesi olayı.¹¹ Bu olay daha çok *r* ve *n* akıcı seslerinin tetrarını önleme çabasından doğmuştur. Yazı dilinde seyrek ağızlıarda daha sık rastlanır.

bilāderim (I-15.22) “birader”

-kg- < -kk-

dakğa (I-14.27)

---

¹¹ Geniş bilgi için bkz. Sadettin ÖZÇELİK; “Aykırışma Terimi, Tanımı ve Örneklerinin Tasnifi Üzerine”, *İlmî Araştırmalar*, Güz 2002, S. 14, İstanbul, s.131–144.

-s-z < -s-s-

esaz (I-16.10)

2.2.7. Süreklileşme: Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle sizici ünsüzlere değişmesidir.

2.2.8.1. Ön Seste Süreklileşme

şekiyō (I-34.22) “çekiyor”

2.2.8.2. İç Seste Süreklileşme

2.2.8.2.1. Kök Ünlüsünden Sonra

ş/ < ç/

BÇÇA'da yaygın olarak görülen bir değişmedir. Söz konusu değişme komşu ağızlarda da yaygındır.

oğşmen (I-1.45) “ölç-”   göşmuş (I-32.27) “göç-”

2.2.8.2.2. Tabanlarda

-ş- < -ç-, -ç-

pirişliye (I-1.15)   sevişli (I-31.118)

2.2.8.2. Son Seste Süreklileşme

ş# < ç#

piriş (I-7.2)   kaş (II-7.52)

2.2.9. Süreksizleşme: Sizici ünsüzlerin çeşitli sebeplerle patlayıcı ünsüzlere değişmesidir. **BÇÇA**'da birkaç örneği tespit edilebilmiştir:

-ç- <-z-

acıcıık (I-20.21)   ıcıcıık (I-23.5)

#ş < #ç

şapır < çaput (II-10.11)

-f- <-p-

apyona (I-33.47)

-g- <-h-

haşgaş (I-13.21)

haşgeş (II-14.22)

2.2.10. İkili Şekil: Bir kelimedede iki ayrı ünsüzün biri birinin yerine kullanılması

r ~ l

gāli (I-2.47)

ğari (II-22.57)

r ~ k

gadał (I-31.32)

ğadar (I-2.112)

2.2.11. İkizleşme: İç seste, iki ünlü arasında ve vurguyu üzerinde bulunduran ikinci hece başındaki ünsüzün tekrarlanmasıdır. Anadolu ağızlarının bir çoğunda görülen bir olaydır, daha çok Doğu grubu ağızlarında görülür.

-çç- < -ç-

güçük (I-9.39)
(II-28.4)

güçükler (II-12.27)

-kk- < -k-

dokkuz (II-27.28)

-mm- < -m-

emme (I-4.20)

amma (II-8.18)

-nn- < -n-

yanna (I-29.49)

-şş- < -ş-

gaşşınan (I-3.15) aşağı (II-7.60)

-tt- < -t-

adettimiz (I-2.68)

-yy- < -y-

kesiyyo (I-3.34) yapıyyon (I-25.16)

-zz- < -z-

bilezzikleri (II-17.18)

2.2.12. Örnekseme: Bir kelimedeki bir ses veya şeitin örnek alınarak bir başka kelimeye aktarılmasıdır. *BÇÇA*'da özellikle nazal g (ñ) örnekseme yoluyla kullanılmaya uygun bir sestir. Bu olay komşu ağızlarda da yaygındır.

sej (I-9.25)

2.2.13. Göçüşme: İç seste komşu veya uzak ünsüz ve ünlülerin yer değiştirmesidir.¹²

2.2.13.1. Ünlü Göçüşmesi

-a-e- < -e-a-

hālel “helal” (II-15.25)

2.2.13.1 Ünsüz Göçüşmesi¹³

¹² bkz. Ahmet CAFEROĞLU; “Anadolu Ağızlarında Metathese Gelişmesi” Türk Dili Araştırmaları Yıllığı *Belleten 1955*, TDK Yayınları, Ankara, s.1-7.; Hasan EREN; “Türk Dilinde Metathese Olayı”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı *Belleten 1953*, TDK Yayınları, Ankara, s.161-180.

-l-z- < -z-l-

zelleli (I-3.23) (II-22.16)

2.2.14. Yarı Ünlüleşme: Kimi sürekli ünsüzlerin yerlerini yarı ünlü olan y ünsüzüne bırakmasıdır. Bütün örnekleri iç seste görülmüştür:

y < ğ

çocuya (I-1.26)

eyer (II-1.3)

y < g

böýün (II-31.35)

y < '

ayle (II-1.9)

-y- <-ğ-<k

oğlüye (I-11.12)

āyşamdan (I-11.18)

2.2.17. Uzunluk Kayması: Şimdiki zaman ekindeki -r ünsüzünün erimesi sonucu o ünlüsü üzerinde bulunması gereken uzunluğun bir önceki ünlüğe kaymasıdır.

bilmeyon (I-I.54)

gidīyoS (II-1.5)

2.2.18. Ünsüz Uyumu: Türkçe kelimelerde komşu ünsüzler arasındaki bu uyum, *ÖTT*'de geçerli bir kural iken birçok Anadolu ağzında kural olmaktan çıkmıştır. *BÇÇA*'da ünsüz uyumsuzluğu yönü ile dikkat çeker:

-Kd-

pişirdikden (I-1.39)

geldikden (II-5.5)

¹³ bkz. Önder ÇAĞIRAN; “Türkiye Türkçesi Ağızları Ünsüz Göçüşmelerinin Kuruluş Sistemi”, *3.Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri* (1996), TDK Yayınları, Ankara, 1999, s.239-277.

-Ks-

eKserī (II-3.1)

-Pd-

yapdırmaSlar (I-19.15) yapdırıcıṣāṣ (II-17.19)

-sd-

salmaSdık (I-2.151) isdiyen (II-6.13)

-ṣd-

ödüṣdür (I-2.28) işde (II-1.9)

-ṣg-

yetiṣgin (I-2.135) işginin (II-8.16)

-Td-

nōhutdan (I-1.22) ādetdir (II-6.31)

SONUÇ

Yapmış olduğumuz bu çalışma sonucunda *Bolvadin, Çay, Çobanlar Ağzı*'nın karakteristik özelliklerini şöylece özetleyebiliriz:

1. *BÇÇA*'da damak uyumu ilerleyici benzeşme yoluyla *ÖTT*'den daha ileri durumdadır:

davāt < davet, āfat < afet, habarı < haberi, cumartası < cumartesi

2. *BÇÇA*'da -ce(K), -+lAş, -me/-mi, ekleri karakteristik olarak damak uyumunu bozar:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

yolcez < yolacağız, alcen < alacağım

durmeyōla < durmuyorlar, çıkmeyō < çıkmıyor, góymeyō < koymuyor

yozleştik < yozlaştık, yakláşık < yaklaşık, bayrámlesir < bayramlaşır

3. *BÇÇA*'da -iken zarf-fil eki çoğu yerde damak uyumuna bağlıdır. Ayrıca ekin -kAn ve -kAnA, şekilleri oldukça yaygındır:

yavruykan < yavru iken, ságıkan < sağ iken, yavrudaykan < yavruda iken, gáynárkan < kaynar iken, geçerkene < geçer iken, alırkan < alır iken, sürerkene < sürer iken

4. *BÇÇA*'da (c, ç, n, s, ş, y) ünsüzleri komşuluğundaki ünlülerde incelme dolayısıyla damak uyumsuzluğu sık görülen bir olaydır:

bulásıkçı < bulaşıkçı, būydey < bugday, hāşgeş < haşhaş

5. *BÇÇA*'da dudak uyumu, *ÖTT*'e göre ileri durumdadır:

fasille < fasulye, hamır < hamur, taviğ < tavuk, gabığını < kabığunu, yavrim < yavrum, gávırması < kavurması

6. Ötümlüleşme *BÇÇA*'da görülen en karakteristik ses olayıdır. *ÖTT*'de korunan

#k(a)'lar, *BÇÇA*'da #g(a) olur.

gis < kış, gáymak < kaymak, gadın < kadın

Yine *ÖTT*'de korunan #t'ler, *BÇÇA*'da yaygın olarak #d olur:

dabanca < tabanca, duz < tuz, datlı < tatlı

7. *BÇÇA*'da son seste ötümlüleşme ve yarı ötümlüleşme sıkça görülür:

K# < k# : çoK, yörüK, işıK, yüzüK

g# < k# : ķalabalıǵ, acıǵ, bucuǵ, başlıǵ

d# < t# : milled, dörd

T# < t# : dāmaT, dosT

8. #l ünsüzünün, eklenme sırasında n# + ≠n- < n# + ≠l olması *BÇÇA*'da sıkça görülür:

+lAr : düyünnerde, gelenner, günnük, bunnar

+(i)lA(n) : şeylerinnen, deneynen, şekerinen, ismīyen

9. “ŋ” ünsüzü *ÖTT*'de kaybolmasına rağmen *BÇÇA*'da karakteristik olarak korunmuştur:

kendinj, sonra, saja, yalınız, bolvadinij

10. Şimdiki zaman eki karakteristik olarak –yo(r) şeklindedir. Ancak sınırlı sayıda örnekte şimdiki zaman ekinin damak uyumuna girdiği ve ekin değişken şekillerinin kullanıldığı görülür:

bilmiyōm, gidīyo, ġuyuyōs, ġōyyōS

11. Şimdiki zaman 3. çoğul şahıs çekiminde Yörük ağızlarında -yollar şekli yaygındır:

vermiyōllar, nişānnanıyollar, mektuplaşıyollar, yapıyollar

12. Bolvadin merkez, Dişli, Dipevler ve Yörükkaracaören köylerinde hırıltılı h (h̄) sesi kullanılmaktadır.

ḥabār, maḥṣadiyla, ḥāşlanmış.

13. Bölgemizde ek-fiilin görülen geçmiş zamanının 3. tekil şahıs çekiminde sonda n ünsüzü görülür. Bu özellik yalnızca Yörük ağızlarında vardır.

varidin < var idi, yokdun < yok idi

Yukarıda saydığımız ağız özelliklerine göre yöreyi, kendi içinde gösterdiği farklılıklara dayanarak iki ağız bölgesine ayıralım.¹⁴ Bu farklılıklar çoğunlukla ses özelliklerinde kendini gösterir.

I. ve II. Ağız Bölgelerinin Ağız Özelliklerini Belirleyen Farklılıklar

1. I. bölgede hırıltılı h (h) sesi kullanılmakta, II. bölgede kullanılmamaktadır.

2. Simdiki zaman 3. çoğul şahıs çekiminde I. Ağız Bölgesinde -yollar şekli yaygındır.

3. Ek-filin görülen geçmiş zamanının 3. tekil şahıs çekiminde sonda n ünsüzü yalnızca I. Ağız Bölgesinde görülmektedir.

Buna göre:

I. Ağız Bölgesini: Bolvadin, Çobanlar merkez ve köyleri (Dişli, Özbürün, Yörükkaracaören, Dipevler, Kurucuova, Kemerkaya, Taşlıdere, Kocaöz, Göynük, Akkoyun, Kale) (**Yörük Ağızları**).

II. Ağız Bölgesini: Çay merkez ve köyleri (Eber, Deresene, Çayırpınar, Pınarkaya, Pazarağaç, Karamıkkaracaören, İnlı, Akkonak) (**Türkmen Ağızları**).

¹⁴ Afyon ve Yörezi Ağızlarının Tasnifi konusunda geniş bilgi için bkz. Erdoğan BOZ, "Afyonkarahisar ve Yöresi Ağızları Üzerine Bir Tasnif Denemesi" (Basılmamış bildiri) Türk Dil Kurumu-Harran Üniversitesi, *Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı* (25-30 Mart 2008) Şanlıurfa, 2008.

KAYNAKÇA

- AKÇATAŞ Ahmet, Çay Yörük Ağızı, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyonkarahisar, 1996.
- ATABAY Neşe, KUTLUK İbrahim, ÖZEL Sevgi (yöneten ve yayına hazırlayan Doğan Aksan), Sözcük Türleri, TDK Yay., Ankara, 1983.
- ATAY Ayten, "Eski Türkçe ma/me Edatının Anadolu Ağızlarındaki Kalıntısı", Türk Dili Dergisi, S. 610, Ankara, 2002, s.826–828.
- BANGUOĞLU Tahsin, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara, 1974.
- BOZ Erdoğan, "Afyon ve Yöresi Ağızlarında Ünlüler", *Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, C. II, S. I, Afyon, Nisan 2000, s.50-57.
- _____ *Afyonkarahisar Merkez Ağızı*, Gazi Kitabevi Yayınları., Ankara, 2006.
- _____ "Türkiye Türkçesinde Uzun Ünlülerde Vurgu", *İlmi Araştırmalar*, S.14, İstanbul, 2002, s.29–36.
- _____ "Ünsüz Düşme ve Kaybolmalarında Terim ve Tasnif Sorunu" *Türk Dili Dergisi*, S.600, Ankara, 2001, s. 856–864.
- _____ "Türkçe Asılı Kelimelerde Son Ses (Ç,K,P,T) Ünsüzlerinin Ötümülüleşme veya Ötümzsüz Kalma Sorunu" *Türk Dili Dergisi*, S. 605, Ankara, 2002, s.447–455.
- _____ "Doğu Kökenli Kelimelerdeki Kelime Sonu (B,C,D,G) Ünsüzlerinin Türkiye Türkçesinde Ötümzsülleşme Meselesi" *Türkbilig Dergisi*, S.2, Ankara, 2001, s.11–22.
- _____ Afyonkarahisar ve Yöresi Ağızları Üzerine Bir Tasnif Denemesi" (Basılmamış bildiri) Türk Dil Kurumu-Harran Üniversitesi, *Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı* (25-30 Mart 2008) Şanlıurfa, 2008.
- CAFEROĞLU Ahmet, "Anadolu Ağızlarında Metathese Gelişmesi" *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı* Belleten 1955, TDK Yay., Ankara, s.1-7.

- ÇAĞIRAN Önder, “Türkiye Türkçesi Ağızları Ünsüz Göçüşmelerinin Kuruluş Sistemi”, *3. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri* (1996), TDK Yay., Ankara, 1999, s.239-277.
- EREN Hasan, “Türk Dilinde Metathese Olayı”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1953, T.D.K. Yay., Ankara, s.161-180.
- ERGİN Muharrem, *Türk Dilbilgisi*, İstanbul, 1972.
- GÜLSEVİN Gürer, “Bir Ünsüz düşmesi Tipi Daha: Ünsüz Yitimi”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Prof.Dr. Osman Nedim Tuna Hatıra Sayısı, S. 139, Ağustos 2002, s.133-136.
- GÜLSEVİN Gürer-BOZ Erdoğan, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.
- KORKMAZ Zeynep, “Eski Anadolu Türkçesinde Aslı Ünlü (vocal) Uzunlukları”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, TDK Yay., Ankara, 1995, C.1, s.443-458.
- “Bati Anadolu Ağızlarında Aslı Ünlü Uzunlukları” *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, TDK Yay., Ankara, 1995, C.2, s.197-203.
- Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1992.
- ÖZCELİK Sadettin, “Türkçede Kullanan Arapça Kelimelerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bazı Tespitler” *Türk Dili Dergisi*, S. 634, Ankara, 2004, s.550–562.
- “Türkçedeki Farsça Kelimelerde Görülen Ses Olayları” *Türk Dili Dergisi*, S. 612, Ankara, 2002, s.1033–1041.
- “Aykırlaşma Terimi, Tanımı ve Örneklerinin Tasnifi Üzerine”, *İlmî Araştırmalar*, Güz 2002, S. 14, İstanbul, s.131–144.
- SAĞIR Mukim, “Anadolu Ağızlarında Ünlüler”, *Türk Dili Araştırma Yıllığı Belleten* 1995, TDK Yay., Ankara, 1997, s.377-392.
- TEKİN Talat, *Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1975.
- TÜRKAY Cevdet, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, İşaret Yay., İstanbul, 2001.
- Türk Gramerinin Sorunları II (22-23 Ekim 1993)*, TDK Yay., Ankara, 1999.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

TÜRKYILMAZ Fatma, *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri*, TDK Yay., Ankara, 1999.

ÜSTÜNER Ahat, *Türkçede Pekiştirme*, Elazığ, 2003.

_____ *Anadolu Ağızlarında Sifat-Fiil Ekleri*, TDK Yay., Ankara, 2000.

YAMAN Ertuğrul, *Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları*, TDK Yay., Ankara, 1999.

Yeni Tarama Sözlüğü, TDK. Yay., Ankara, 1983.

YILDIZ Osman, *Isparta Merkez Ağzı*, Fakülte Kitabevi Yay, Isparta, 2002.

ZÜLFİKAR Hamza, *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, TDK Yay., Ankara, 1991.

_____ “Takisiz Ad Tamlaması Sorunu” Türk Dili Dergisi, S.523, Ankara, 2002, s.7-95.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*